

GYIMESNÉ SZEKERES ÁGNES

Olvassunk-e tündérmesét lányainknak?

Női szerepek néhány magyar népmesében

A tündérmesék több száz éve borzasztóan káros hatással vannak a lányokra és a nőkre, mert ezekben vagy túlidealizálják, vagy démonizálják őket. Abban a korban, amikor íródtak, az akkori társadalmi viszonyokat tükrözték vissza és erősítették meg. A nők nem lehettek aktívak, az volt a dolguk, hogy gyönyörűen és csöndesen meghúzódjanak a háttérben, takarítsák a házat, és várjanak a férfitra, aki majd megmenti őket, és aki mellett boldogan élhetnek, míg meg nem halnak. Ma már nem ebben a korban élünk, és ezeknek a régi meséknek az üzenete mára elavulttá, sőt veszélyessé vált. Olyan lányokról kellene hallaniuk a gyerekeknek, akik aktívak, okosak, bátrak, és a saját útjukat járók. (Holly Smale)¹

BEVEZETÉS HELYETT

Véletlenül került a kezembe az angol írósnővel készült interjú, és ez a néhány mondat sehogy nem akart kimenni a fejből. Rengeteg tündérmesét olvastam a lányomnak, sokkal többet, mint kortárs meséket. Mindig választhatott, és általában ezeket választotta.

Sok szülő az első gyerekének már nem olvas esti mesét,² mondván, olvasson ma-

gának, így szeretné elérni, hogy gyakorolja az olvasást. Nálunk még ötödikben is volt esti mese...

Lehet, hogy ártottam a gyerekemnek, és ő is passzív, királyfira vágyó, csöndesen háttérben maradó nő lesz? Nem szeretném. Elolvastam az írósnő regényét,³ de a lányomat ilyenek sem szeretném látni. Milyen mintát szeretnék átadni egyáltalán?

Később rájöttem, hogy nemcsak én vívódom a témával kapcsolatban: „Tényleg ferde fogom nevelni a fiam, ha panel

¹ Nagy Boldizsár: „A tündérmesék tönkreteszik a nőket” – interjú Holly Smale íróval. Letöltés: <http://m.magvarnarancs.hu/konyv/a-tundermesek-tonkreteszik-a-noket-95668> (2017. 01. 23.)

² „A 3 évnél fiatalabb gyerekeknek a szülők mindössze 46%-a mesél mindennap, a 4 és 8 év közötti gyerekek családjában pedig még rosszabbak az arányok: az ő szülei csak 31%-ban mondanak naponta egyszer mesét. (A kutatásban a napi mesemondás tágabb értelemben szerepel: a felolvasástól a családi vagy a kitalált történetek elmondásáig minden ide tartozik.) Az adatoknál ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a számok valószínűleg ennél alacsonyabbak: a véleménykutatók tapasztalata az, hogy a kulturális felméréseken a válaszadók 'kicsit csalnak'”. Ipsos Média-, Reklám-, Piac- és Véleménykutató Zrt. felmérése, 2011. Letöltés: <http://gyerekszemle.reblog.hu/szomorucsak-minden-masodik-magyar-gyerekek-meselnek> (2015. 12. 03.)

³ Holly Smale (2014): *A lány, akit soha senki nem vett észre*. Manó könyvek, Budapest

55 négyzetméteren a királylányról meg a szegény parasztfiúról fogok mesélni neki? Együgyű lesz, ha beadom neki, hogy a malacok házat építettek?” – kérdezi egy anya egy internetes fórumon.⁴

Izgalmas feladatnak ígérkezett utánajárni az ebből következő kérdéseknek (amik számomra eddig nem voltak kérdések). Fogtam hát kedvenc mesekönyvünket⁵ és két, témába vágó alapművet: *Bettelheimet*,⁶ no meg *Boldizsár Ildikót*.⁷

MESÉLJÜNK-E EGYÁLTALÁN?

Az idézett kutatás is mutatja, hogy sok szülő nem tartja fontosnak a mesét. A számtalan elfoglaltság, különóra, házi feladatok tömkelege már az estékbe is betolakszik, nemhogy mese, de közös vacsora is egyre kevesebb családban van. Nehéz a szülőnek a mese mellett dönteni, ha a napi események megbeszélésére is alig van idő, szabad játékokra még kevésbé, közvetlen hasznát pedig nem látja egyértelműen. Miközben a kézen kapott mediatisált tartalmak egyszerűen alkalmatlanok arra, hogy a gyerekek félelmeit feldolgozni segítsék, képzeletüket és intellektusukat koruknak megfelelően fejlesszék, a szocializációhoz megfelelő, beépíthető, élehető mintákat nyújtsanak.

Ezért észben kellene tartani *Bettelheim* (1988) válaszait a kérdésre:

nemhogy mese, de közös vacsora is egyre kevesebb családban van

„Az a baj a klasszikus mesékkel, hogy nagyon sok már nagyon el van rugaszkodva a mai világtól. A jobbágy, a paraszt legkisebb fia, a király

szép lánya, az élelmes parasztleány, a fonó kislány nem sok mindent mond a gyerekeknek, amit a saját életükhöz tudnak kapcsolni.”

„Szerinted régen tényleg volt tökhintő? Tényleg törpék dolgoztak a bányában?

[A mese] nagyon komolyan veszi [...] az egzisztenciális félelmeket és dilemmákat, és néven nevezi őket, nyíltan kimondja, hogy az ember igényli a szeretetet, és fél attól, hogy semmibe veszik, szereti az életet, és fél a haláltól. Azonkívül megoldásokat is javasol, olyan szinten, amit a gyermek is megért. [...]

A mai gyermekek már nem a nagycsalád vagy a jól integrált közösség biztonságos közegében nőnek fel. Ezért ma még fontosabb [...], hogy a modern kor gyermeke megismerjen olyan hősokeket, akik egyedül vágnak neki a világnak [...] rajta keresztül jut el a gyermekhez az emberiség közös kultúrkinccse. (19-21.)

MESÉLJÜNK-E NÉPMESÉT?

Egyes vélemények szerint a népmese idejétmúlt, a mai gyerekeknek nemcsak a nyelvi/fogalmi rétegeken kellene áttörniük, hogy élvezzék ezeket a meséket, netán hasznukra válják bármilyen módon a népmese.

⁴ A klasszikus mesék túl rémisztőek a mai gyerekeknek? Bezzeganya blog. Letöltés: <http://bezzeganya.reblog.hu/a-klasszikus-mesek-tul-remisztok-a-mai-gyerekeknek/oldal/2#commentList> (2015. 12. 03.)

⁵ Magyar mese- és mondavilág. Mesélte Benedek Elek. 1988, Móra, Budapest. (A továbbiakban: MMM)

⁶ Bruno Bettelheim (1988): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Gondolat, Budapest

⁷ Boldizsár Ildikó (2010): *Meseterápia*. Magvető, Budapest

Sárkányok mászkáltak a várakban? Valamint csóró parasztokból lettek a királyok, ha ezeket a gonosz sárkányokat legyőzték?”

„Miért, ma a dolgozó ember mi, ha nem szolgáló?? A bánya a munkahely, a lovaskocsi az autó, a vár a házad, a kis-millió paraszt közé mi is beletartozunk, mert a milliomosok ma a kőgazdag királyék a meséből anno...” (Részletek a *Bezzeganya* blog vitájából)⁸

A lányok szerepét tekintve *Boldizsár Ildikó Meseterápiájában* egészen különleges világgéppel találkozunk: számára – mint ahogy szerinte a gyerekeknek is – nem kérdéses, hanem természetes, az „ősi” világrendnek megfelelő a nők szerepe, helye a világban, amely szerep egyáltalán nem passzív és visszahúzódó, sőt inkább teremtő és kiteljesítő. „A kislányok rajzain a királylánysághoz hozzátartoznak a mindenség és a teremtés szimbólumai.”⁹ „Érdekes módon a novellamesék leggyakoribb szereplői az okos lányok és asszonyok [...] akik a csak rájuk jellemző női bölcsességgel oldják meg a hősre zúduló nehéz feladatokat” – írja Boldizsár Ildikó.¹⁰

A mindenki által ismert *Az okos leány*¹¹ mellett sorra vettem a mi kedvenc meséin-

ket is, megvizsgálva, valóban passzívak és visszahúzódóak-e bennük a női főszereplők?

A táltos királykisasszony

Főszereplő a megfejthetetlen talalós kérdéseket föladó királykisasszony, aki a neki tetsző kérőnek kitalálható kérdést tesz föl.¹²

Szép Miklós

Tündér Ilona kezdeményezőként lép föl, magához rendeli a világhíres Szép Miklóst, majd istállót takarítat vele.¹³

Az örök ifjúság vize

A királyfi menyasszonya állja ki a próbákat, és menti meg az összes szereplő életét.¹⁴

a kislányok rajzain
a királylánysághoz
hozzátartoznak a
mindenség és a teremtés
szimbólumai

Szélike királykisasszony

Minden férfit legyőz a futásban.¹⁵

A táltos asszony

Megmenti a falut a tatá-

roktól.¹⁶

Az ezüstló

A királykisasszony a neki tetsző kérőnek „trójai faló” készítését javasolja, melyet szobájába vitet, hogy a királyfi kileshesse a testén lévő jegyeket.¹⁷

⁸ A klasszikus mesék túl rémisztőek a mai gyerekeknek? *Bezzeganya* blog. Letöltés: <http://bezzeganya.reblog.hu/a-klasszikus-mesek-tul-remisztoek-a-mai-gyerekeknek/oldal/2#commentList> (2015. 12. 03.)

⁹ Boldizsár, i. m. 51. o.

¹⁰ Boldizsár, i. m. 34. o.

¹¹ MMM. II. 423. o.

¹² MMM II. 79. o.

¹³ MMM II. 133. o.

¹⁴ MMM II. 159. o.

¹⁵ MMM. II. 250. o.

¹⁶ MMM II. 383. o.

¹⁷ MMM. II. 384. o.

A gulyás leánya

Igazságot tesz, királyi férje döntését felülbírálván, majd amikor az emiatt elkergeti, annyit kér, hogy a neki legkedvesebb dolgot magával vihesse. Alátót csempész a borba, s magával viszi a férjét...¹⁸

A NÉPMESEI HETES SZÁMNÁL MEG IS ÁLLTAM...

„Mivel sok ezer tündérmese van, nyugodtan állíthatjuk, hogy valószínűleg éppolyan

gyakori bennük, hogy a női szereplő bátorsága és határozottsága menti meg a férfit, mint fordítva”¹⁹ – írja Bettelheim.

Bettelheim könyve 25 éve hozzáférhető magyarul, Boldizsár Ildikóé öt éve jelent meg. *A Bezzeganya* többezres olvasótáborba főleg értelmiségi nőkből áll. A vitában egyetlen érv, egyetlen idézet sem található a két szerzőtől.

Én mesélek továbbra is. És igen, szeretném, ha a lányom ilyen lenne.

IRODALOM

Ágoston Andrea (2010): *A mesék szerepe a nyelvi szocializációban és az olvasóvá nevelésben*. Szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem Szociológia és Társadalompolitika Intézet

http://szd.lib.uni-corvinus.hu/3393/1/A_MES_K_SZEREPE_A_NYELVI_SZ.PDF

Bettelheim, Bruno (1988): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Gondolat, Budapest

Boldizsár Ildikó (2010): *Meseterápia*. Magvető, Budapest

zu Guttenberg, Stephanie (2014): *Mesepatika, avagy 25 lélekgyógyító Grimm-mese*. Officina 96, Budapest

Kádár Annamária (2013): *Mesepszichológia*. Kulcslyuk, Budapest

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes (2006): *Gyermeklélektan*. Medicina, Budapest

¹⁸ MMM II. 388. o.

¹⁹ Bettelheim, i. m. 321.